

עוד על רבי העשיל צורף מתוך עיון בכתביו

מנחם מענדל רוזנפלד

מכון "עד הנה"

א. דמותו המורכבת של רבי העשיל צורף

דמותו של רבי העשיל צורף, מחבר ספר הצורף, לוטה בערפל ובהתייחסויות סותרות. מחד, חכם זה קשור היה בקשרים מסועפים עם חכמים שבתאיים¹, ולכאורה ניתן אף להגדירו ככזה². יתר על כן: במחקר תואר רבי העשיל כ"גדול נביאי השבתאות בפולין"³, ועל פי עדויות⁴ שרף רבי אפרים זלמן מרגליות⁵ את כתביו.

מאיך, במקורות אחרים אנו למדים על חשיבותו של רבי העשיל צורף ומעמדו, שלו ושל כתביו: בחצרות חסידיות שונות, טשרנוביל וסטולין, החזיקו את כתביו⁶. ברשימה אנונימית⁷ מתואר שהבעל שם טוב החשיב מאוד את רה"צ, ואף התבטא שבאמצעות כתבי רה"צ יוכל "לבנות עולמות". מחבר אותה רשימה יודע גם לספר שרבי לוי יצחק מברדיטשוב ביקש להדפיס את כתבי רה"צ, והמגיד רבי דב בער ממעזריטש שילב מדברי תורתו של רה"צ בספרו "לקוטי אמרים".

¹ ראה אצל פריימן, עניני שבת צבי, עמ' 106 התכתבות רה"צ עם אברהם קרדוזו ועם הרב"ך. ראה גם שלום, חלומותיו של השבתאי ר' מרדכי אשכנזי, עמ' נ"ו ובהערה 6 שם.

² ראה עניני, עמ' 101: "אמר שאמיר"ה (=שבת צבי), הוא ולא אחר. והראה כמה רמזים (אודות ש"צ) בזוהר", ועוד שם.

³ שלום, שבת צבי, ב, עמ' 500.

⁴ ברשימה המתוארת בהערות דלקמן.

⁵ רבי אפרים זלמן מרגליות: (1760 - 1828). פוסק נודע. מהחשובים שבחכמי ה'קלויז' בברודי.

⁶ ראה במאמרו של זאב רבינוביץ, מן הגניזה הסטולנאית עמ' 126; פרשיות בחקר התנועה השבתאית עמ' 89.

⁷ נדפסה על ידי רבינוביץ במאמר על "ספר הצורף" לרבי יהושע העשיל צורף, עמ' 80 ואילך.

אכן, קשה לסמוך במאת האחוזים על המסופר ברשימה⁸. מחברה אינו מסתיר את סלידתו מן החסידים⁹ - "הבעש"טנים", בלשונו - ומגמתו בתיאור שהחסידות קידשה את כתבי רה"צ - ברורה¹⁰. אבל בין שנקבל את המתואר ברשימה ובין שלא, ברור שרה"צ זוכה במקורות רבניים שונים ליחס מכבד, והוא נתפש כאיש קדוש¹¹.

מתוך הסתירה בין המקורות השונים, הוסבר¹² שרה"צ הוא מקובל שלא עסק כלל בתורת הנגלה. התיאורים המפליגים אודותיו ואודות לימודו, מכוונים ליכולותיו (המאגיות ו)העיוניות בתורת הנסתר, או לחלקים ממנה¹³. מאידך, דומה שהוא חסר יכולת בתורת הנגלה. לא ראיתי בכתב היד ציטוט מן התלמודים (בשונה מריבוי הציטוטים התנ"כיים), ואדרבה - גם רעיונות המופיעים בתלמוד, מצטטם רה"צ מן המקור הזוהרי שלהם.

ב. הגאולה: חיבור הבעל והמטרוניתא

רעיון זה, לפיו רה"צ הינו מקובל שאינו עוסק - ואולי אינו מכיר - את תורת הנגלה, נבחן ברשומה הקודמת תוך עיון בקטע מתוך כתב היד של "ספר הצורף". אבקש לבחון את הדברים לאור קטע נוסף של כתב היד¹⁴:

⁸ ראה מש"כ ר' יהושע מונדשיין ז"ל במבוא לשבחי הבעש"ט עמ' 58: "רשימה זו יש בה דברים שללא ספק אין בה קורטוב של אמת, ודברים אחרים שאין איתנו יודע עד מה, האמיתיים הם אם לאו". ראה גם השערות של מאיר, חסידות מדומה, עמ' 189 - 192 שהרשימה נערכה על ידי המשכיל הנודע יוסף פרל. אכן, ליבס (במאמרו נבואתו של השבתאי ר' העשיל צורף, עמ' 12 - 14) ייחס משמעות רבה יותר לעדות שברשימה זו.

⁹ הדברים ניכרים בהערה א לרשימה, שם הוא מדבר על "ספרי פיגול" של החסידים, ועל כך ש"הבעש"ט היה איש לא אמון בו, משולל מחכמה ותורה ולא היה בו לא מקרא ולא משנה ולא גמרא... לא יכול היה להבדיל בין קודש לחול", ועוד שם, עפ"ל.

¹⁰ הכותב מבקש למתוח קו ברור בין השבתאות לחסידות הבעש"טית. הוא מקוה ש"מי יתן יקרה ה' לידינו את ספר הצורף להראות זאת לעין כל על ידי מופתים חזקים".

¹¹ ראה המקורות שבמאמר מן הגניזה הסטולינאית הנ"ל.

¹² ראה ברשומתי הקודמת עיון בכתבי רבי העשיל צורף, המופיעה ב:

<http://jgbherzog.jgaliciabukovina.net/node/338>

¹³ ראה עדות הרופא משה בורגא (הנדפסת בעניני שבת צבי, שם): "ומעידים עליו שיש לו כל כך בקיאות בזהר, שיודע למצוא כל מאמר תיכף באותו דף ובאותה שיטה".

¹⁴ כתב יד ספר הצורף, HEB 8° 465, עמ' 265.

ותיקון קץ הפלאות לקשרא כל קשורין דמהימנות' בסוד א'ש'ל¹⁵ דרמיז בספירות
יסוד א"ח¹⁶ דתמן יוס"ף¹⁷ נקרא א"ח לצר"ה יולד¹⁸ דסביל כמה מכתשין¹⁹ בסוד
שמן כתי"ת ז"ך²⁰ ומשיך א"ח טיפין בסוד א'ש'ל' לגבי רביעית ההי"ן²¹ דרגא של
בא"ר שב"ע²² דרגא של דו"ד²³ דאיהו י"ד וש"ם²⁴ אתחביר מתוך שמ"ה מש"ה
דאיהו חושבנא א'ש'ל' י"ד²⁵ דתמן משכין ונגדין טיפין קדישין מן מוחא עלאה
ברזא א'ש'ל' א"ח טיפין קדישין תוך אמה דדכורא דאיהו יוס"ף²⁶ כליל לה"ם
משנה²⁷ דא ו' שמות יהו"ה²⁸ דא ו' טיפין דו' קצוות של גופא בו' של יעקו"ב

¹⁵ על רמזים משיחיים שמצא רה"צ בשמו - ראה עניני שבתי צבי עמ' 101: רבי אש"ל הנ"ל... אמר עוד שהוא ניצוץ משה רבינו ע"ה, והראה כמה רמזים בזה בכ"מ (=בכמה מקומות?) הרומזים לשם שלו וטרח הרבה בראשי תיבות...". ראה גם ליבס, נבואתו, עמ' 24.

¹⁶ יסוד = הספירה התשיעית = א"ח. כמו"כ האותיות א"ח שבמילת אח"ד מסמלות את המשפיע, בעוד האות ד מסמלת את המקבל, כמבואר לעיל וראה לקמן.

¹⁷ כפי הידוע שיוסף קשור בספירת היסוד.

¹⁸ משלי יז, יז

¹⁹ יסוד = יוסף שסבל (שנכתש) במהלך חייו. האם הכותב גם רומז לרדיפות שעברו עליו (אשל)?

²⁰ שמות כז, כ; ויקרא כד, ב. בשני המקורות: שמן זית זך כתית. במאמר הקודם הערתי על כך שהטעויות בציטוט הכתובים מלמדות דווקא על שליטת רה"צ בהם.

²¹ במדבר טו, ד: רביעית ההין שמן, הנוצר - לפי המבואר כאן - משמן זית זך, ספירת היסוד כנ"ל.

²² ההי"ן = 70 = באר שב"ע.

²³ כמבואר לעיל ששב"ע = 372 = ב"ן יש"י. כלומר: "תיקון קץ הפלאות" תלוי בהמשכת השפע מהיסוד למלכות.

²⁴ ישעיה נו, ה.

²⁵ אש"ל י"ד = 345 = מש"ה.

²⁶ ספירת היסוד קשורה באיבר המין הזכרי, שהוא מעביר את "טיפין קדישין" ממוחא עלאה אל המקבל, אל המלכות.

²⁷ לח"ם = 78, לח"ם משנה = 2*78 = 156 = יוס"ף.

²⁸ הוי' = 26. ו שמות הוי' = 6*26 = 156 = לח"ם משנה = יוס"ף.

דאינון באתגלי' מן חס"ד עד יסו"ד דא ו' שמות יהו"ה²⁹ דא יוסף נהר היוצא מעדן

בינ"ה³⁰ להשקות את הגן³¹ מלכו"ת ד' אשת א"ח

הוי אומר: הגאולה קשורה ביכולת ליצור חיבור בין היסוד - המעבירה את השפע מן

הספירות הקודמות לה - אל המלכות.

ג. הבעל והמטרוניתא: התורה שבכתב והתורה שבעל פה

כאן נכנס רה"צ לענין צדדי לכאורה. הוא מבקש להסביר את העובדה שיוסף, ספירת

היסוד כנ"ל, הינו מקבל ובה בעת משפיע. בהמשך הוא חוזר לסוגיה האמורה, חיבור

יסוד ומלכות, שמע וברוך, א"ח וד', ומוסיף שדה נוסף לביאור חיבור זה:

וכל דא בגין נא"ם³² יהו"ה ו' שמ"ע³³ לאדנ"י מטרונית' ברו"ך³⁴ ש"ב לימיני

לדרגא של ה"א ברו"ך דאיהי אוריתא דבע"ל פ"ה³⁵ הלכה שהן ד' אמות של

הלכה³⁶ בדו"ד אתתקין³⁷ שאיהו מכללא של ד' אשת א"ח דאיהי דל"ת גדול"ה

מכללא של ברו"ך תמן כל"ו תפלו"ת דו"ד ב"ן יש"י³⁸, דא ההוא אוריתא דבעל

²⁹ ו שמות הוי' = שש הספירות שבין חסד ליסוד.

³⁰ היינו "מוחא דלעילא" הנ"ל.

³¹ בראשית ב, י.

³² תהלים קי, א

³³ שם הוי' המכוון כנגד פסוק שמע ישראל שבו שש מילים (ראה זוהר ח"א ל"א, ב), וכנ"ל.

³⁴ שם אדנות הרומז לספירת המלכות, היא המטרוניתא, ומכוון כנגד פסוק ברוך שם, וכנ"ל.

³⁵ מלכות = מטרוניתא = ברוך = תורה שבעל פה.

³⁶ מלכות = מטרוניתא = ברוך = תורה שבעל פה = הלכה.

³⁷ תיקון המלכות = תורה שבע"פ הוא על ידי דוד.

³⁸ תהלים עב, כ.

פה שבגלותא פסיק טעמא בגו י"ג מכילין דרחמי³⁹ יהו"ה דא ד' של כללא דו' שמ"ע תורה שבכתב ובין יהו"ה דא ד' כללא דו' ברו"ך תורה שבעל פה⁴⁰ ומאי פסיק טעמא דא לבושא קדרותא מ"ט פעמים טמ"א מסטרא דחולקא דיצר הרע⁴¹ כדין אית לה דם נד"ה⁴² שאיהי נ"ד מן בעלה וי⁴³ בגין כי בש"ש משה לרדת מן הה"ר⁴⁴ בגין דאסתליק אור ה'ש"ש⁴⁵ דא ו' שמע בעלה דאיהו כ"ה⁴⁶ כ"ה מ"י⁴⁷ יתן טהו"ר⁴⁸ מ"ט פעמים טהור מסטרא דיצר טו"ב וה"ו מן מ"ט פעמים טמא דיצר הרע,

וכדין ולא יכנף עו"ד את מוריך והיו עיניך רואו"ת⁴⁹ בכל⁵⁰ את האו"ר תרי"ג פקודין של בעלה של ו' שמ"ע ישרא"ל יהוה אלהינו יהוה אח"ד⁵¹, דתמן וש"ש

³⁹ ראה זוהר ח"ג דף קל"ח, א

⁴⁰ הוי אומר: בעת הגלות ישנו הפסק וחציצה בין הוי' הראשון להוי' השני (שבי"ג מידות הרחמים. שמות לד, ו), בין שמע לברוך, בין א"ח לד, בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה.

⁴¹ "מ"ט פעמים (ובמ"א: פנים) טמ"א", שמקורם ביצר הרע, הם הלבוש המחשיך.

⁴² זוהר ח"א כ"ח, א.

⁴³ לבוש מחשיך זה, היינו דם נידה, היינו ההפרדה בין הבעל והמטרוניתא, תורה שבכתב ותורה שבע"פ, שני שמות הוי', וכנ"ל.

⁴⁴ שמות לב, א.

⁴⁵ הן ששת המידות שמתמצים לתוך ספירת היסוד כנ"ל. וזהו ש"בשש משה - שש ספירות מתעכבות - לרדת מן ההר".

⁴⁶ כ"ה = מספר האותיות שבפסוק שמע ישראל, לעומת כ"ד אותיות שבפסוק ברוך שם.

⁴⁷ כ"ה כ"ה = 50 = מ"י.

⁴⁸ איוב יד, ד.

⁴⁹ ישעיה ל, כ. ושם: ולא יכנף עוד מוריך

⁵⁰ אולי הכוונה לכך שמילת כל היינו ספירת היסוד (זוהר ח"א דף לא, ב), שמעבירה את האור דבעלה.

⁵¹ אולי רצונו לומר שכאשר יוסרו המסכים, ניתן יהיה לראות בכל - גם בתורה שבע"פ - את האור דתרי"ג פקודין. שוב לא יעלים "לבוש קדרותא", וניתן יהיה לראות בהלכות את האור דבעלה.

כנפיים"ם לאח"ד⁵² קשורא בכל אורות תרי"ג⁵³ בגי' ש"ש⁵⁴ וכדין והי"ו עיני"ך רואו"ת אורו"ת של ולא יכנ"ף עו"ד כתנות עו"ר⁵⁵ ער"ב ר"ב חשוכין דעיינין עץ הדעת טוב ור"ע⁵⁶ מסטר' דמשנה דאיהי קבור' של קבלה דמשה⁵⁷ לפי קצת משמעו' הזוהר בראשית פ"ב⁵⁸ סוד חבור' בעלה יהו"ה ר"ל ו' שמע לגבי⁵⁹ מטרונית' אדנ"י ר"ל ה"א ברוך דא חבורא תורה שבכתב לתורה שבעל פה בלא חשוכין דעיינין ולא יכנף עו"ד את מוריך וכו'

חיבור זה, של הבעל והמטרוניתא, בא לידי ביטוי - בין השאר - בחיבור בין תורה שבכתב לזו שבעל פה. כעת, בזמן הגלות, המשנה היא שקוברת את משה, התורה שבעל פה על הלכותיה מסתירה את אור התורה שבכתב בגלל "לבוש קדרותא" שלה. נדרש, איפוא, מצב שבו ההלכה לא תעלים על האור שבתורה שבכתב (המכוונת כנגד שם הוי' הראשון, אור המשפיע (הבעל), וכנגד הפסוק שמע ישראל).

ד. מחיית ה'ערב רב'

למצב שלם זה - יש השפעה, כאמור, על התורה, וגם על לומדיה: עד מיד כד אתגלי' או"ר ורוח אלהים מרחפ"ת של רוח שיל"ה מרחפ"ת ע"ל פנ"י המי"ם⁶⁰ מיד יהא פורקנא וכו' עיין עד סוף המאמר מדף פ"ב עד עמוד פ"ג בזוהר

⁵² ישעיה ו, ב. ושם: שש כנפיים לאחד.

⁵³ כלומר: כאשר יוסר ההעלם, יראה הקישור של אור ד"ש כנפיים"ם = ששת הספירות = יסוד = בעלה, בכל תרי"ג המצוות, היינו בהלכה.

⁵⁴ לא ברור מה עולה במנין ש"ש (600). ואולי הכוונה לומר שעולה במנין שש (6), ועדיין יש לעיין. ⁵⁵ בראשית ג, כא.

⁵⁶ כתנות עור = ערב רב = המחשיך, היינו לבוש קדרותא. הוא יעלם לעת"ל. ⁵⁷ לבוש קדרותא זה, שמקורו מסטרא דמשנה = תורה שבע"פ, היא הקוברת ומעלימה את משה = תורה שבכתב, הוי' השני המעלים על הוי' הראשון.

⁵⁸ במהדורות הנפוצות: זוהר ח"א דף ל"א, ב, ושם מבואר שהקב"ה מתפשט מהקליפות העוטפות אותו, וזהו "ולא יכנף עוד מוריך", ואז "הוי' נחית לגבה, ודא הוא רזא... דאיהו חבורא דתרין שמהן". ⁵⁹ בכתב היד יש כאן סימן לא מפוענח.

⁶⁰ בראשית א, ב, ובזוהר לעיל (דפוס קרימונה דף פ"ג) נאמר ש"רוח אלהים דא שילה".

בראשית⁶¹ משנה אילנא דטוב ור"ע איסור והית"ר יצר הרע ויצר טוב סוד משנ"ה דאיהו קבורה⁶² של משה עיין בזוהר בראשי' קמ"ט⁶³, וכל דא ביום השש"י יהיה יהוה אח"ד ו' שמ"ע תורה שבכתב ושמו אח"ד הוא ברו"ך תורה שבע"פ וכלא לשמור את דרך עץ החיים ויתמחין מעלמא ער"ב ר"ב⁶⁴ דאינון חרטומ"י מצרי"ם דאתמר בהו ויעשו כן חרטומ"י מצרים בלטיהם⁶⁵ וכו'⁶⁶ בסוף המאמר בראשית פ"ג⁶⁷

וכדין לא שליט על שכינה תורה שבעל פ"ה בדרגא של ד' ברו"ך בדרגא של דו"ד לא שליט יתיר אילנ' דר"ע חשוכין דעיינין של דבר איסור וטומאה⁶⁸ ופיסול טרפה מסטרא דיצר הרע⁶⁹ צפ"ע יצא"ו בנ"י אד"ם פלישת' בעמ"ק שוכ"ה⁷⁰ שאו"ר שבעיס"ה יתמחון ער"ב ר"ב מבין ש"ש לשב"ע⁷¹

⁶¹ בגוף כתב היד נמצאות כאן שתי מילים שלא הצלחתי לפענחן.

⁶² בגוף כתב היד נמצאות כאן שתי מילים שלא הצלחתי לפענחן.

⁶³ במהדורות הנפוצות: זוהר ח"א דף כ"ז, ב ואילך.

⁶⁴ הם היוצרים את הפירוד בין התורה שבכתב לתורה שבעל פה.

⁶⁵ שמות ז, כב.

⁶⁶ לחרטומי מצרים יכולות מופלאות ומאגיות, בדומה להם - גם חכמי התורה שבע"פ מפגינים לעיתים יכולות אינטלקטואליות יחודיות. עם זאת, הם בגדר חרטומי מצרים שכוחם - כח של סטרא אחרא הוא.

⁶⁷ בזוהר שם: "אורייתא דבעל פה, אם זכה בר נש - איהי סם חיים דיליה. ואם לאו - היא מתהפכת ליה לסם המות. והא אוקמוה מארי מתניתין הכי, כגוונא דמטה דאתהפך לנחש ומנחש למטה. ובזמנא ההוא יתמחון מן עלמא כל אינון דאתמר בהון ויעשו כן חרטומי מצרים בלטיהם".

⁶⁸ כך לכאורה. כתב היד מחוק קצת.

⁶⁹ מחוק. חסרות כמה מילים.

⁷⁰ שמואל א יז, א ואילך, שם מתואר הקרב בין דוד וגלית.

⁷¹ לכאורה היינו החיבור בין יסוד (=ששת הספירות) והמלכות, הספירה השביעית.

ואתחבר⁷² יהו"ה דו⁷³ 74 שש טיפין לשבע כזה *א****א* דאיהו מ"ה ומ"ה מטיל מהומ"ה לכל צ"ו⁷⁵ דאינון ע"ז⁷⁶ וכדין אתטמרון כ"ל הכלבי"ם עזי נפש⁷⁷ בגין גב"ר תקיף א"ח דאיהו יהו"ה דו' דא א' אתתקיף מבין ו' לז' עם ז"ו יצרתי לי תהלתי יספר"ו⁷⁸ מתוך⁷⁹ מ"ה ומ"ה גי' III III⁸⁰ מן מIIIה ומIIIה⁸¹ בלא פסיק טעמא⁸² מן כתנו"ת עו"ר ער"ב ר"ב כדין על יד"ו ... של מש"ה ומש"ה גי' ותר"ץ כדין אז תרצ"ה הא' ר"ץ⁸³ דרגא של ד' אשת א"ח שמי"ם ואתחבר תורה שבעל פה ד' גדולה ברו"ך עם אח"ד תורה שבכתב שמ"ע בגי'⁸⁴ של י"ג מכילין דרחמי יהוה יהו"ה בלא פסיק טעמא בד"ד⁸⁵ יהו"ה ומטרונית' אדנ"י תורה שבכתב ותורה שבעל פה דא תהיה ביום אח"ד בחבורא חדא כזה יאהדונה"י כלומר: החיבור הגאולי של התורה שבכתב והתורה שבעל פה, ימחה מעל האדמה את אום חרטומים, הם ה'ערב רב' המלהטטים ביכולותיהם בתורה שבעל פה, ובעצם - מחשיכים אותה. הם, במעשיהם, יוצרים חיץ בין קדושת התורה שבכתב ובין התורה שבעל פה המתגלית בעולם ההלכה.

⁷² כך לכאורה. קצת מחוק.

⁷³ שם הוי' דאות ו היינו דששת הספירות, הוא שם הוי' הראשון.

⁷⁴ מחוק. חסרה מילה.

⁷⁵ מהומ"ה = 96 = צ"ו. רה"צ משתמש לא מעט בשיטה קבלית זו, לפיה בכח ערך גימטראי אחד לבטל ערך גימטראי אחר (ראה ליבס, נבואתו, עמ' 6).

⁷⁶ לא הוברר לי מדוע.

⁷⁷ ישעיה נו, יא. ושם: והכלבים עזי נפש.

⁷⁸ ישעיה מג, כא.

⁷⁹ מחוק. חסרות כאן שתי מילים.

⁸⁰ = שש.

⁸¹ = משה ומשה.

⁸² זוהר ח"ג דף קל"ח, א.

⁸³ ויקרא כו, לד.

⁸⁴ לא הובררה לי כוונת הכותב.

⁸⁵ מילה לא ברורה.

מתוך מהפכה ("מהומה") זו, ישמרו - ויתגלו - אותם עזי נפש. למיטב הבנתי, אלו שלא כרעו בפני חרטומי מצרים, בפני הניתוק שנוצר בין ההלכה (התורה שבעל פה) והאור שבתורה שבכתב. בלשונם של חז"ל "משה משה לא פסיק טעמא בגוויהו"⁸⁶.

ה. סיכום: ר' העשיל צורף ותלמידי החכמים

רבי העשיל צורף, שכאמור לעיל אינו חלק ממעגל תלמידי החכמים התלמודיים וההלכתיים, מעלה בשורות שראינו את תפיסת עולמו באשר לאותם תלמידי חכמים: הם, העוסקים ב"מ"ט פנים טמא", ויוצרים הפרדה בין עולם ההלכה ומקורו - הם ה'ערב רב' שיעלמו בגאולה. התהליך הגאולי הוא שיגלה את החיבור ואת היניקה בין ההלכה ובין מקורה, בה עסוק ר' העשיל צורף עצמו.

העדות הבאה תומכת יותר מכל בתיאור זה של רבי העשיל צורף: "אמר להרב הגדול מהר"ר יצחק מפוזנא שיניח הרבנות שלו וילך ללמוד עמו בזאת החכמה שלו. ואמר שכל עוד שלא ילמוד בדרכים שלו מעכב המשיח... וכן אמר להרב של קראקא"⁸⁷. על הרב להניח הרבנות. לאו דווקא את הרבנות סתם, אלא את "הרבנות שלו". עליו להניח את העולם התורני המוכר לו, על מנת ללמוד את החכמה "שלו", של רבי העשיל צורף. "החכמה שלו", של רה"צ, "היא התורה החדשה שתתגלה בעת המשיח"⁸⁸, ובה החיבור הנכון של התורה שבע"פ למקורה.

כאן, כמובן, תעלה מאליה שאלת הביצה והתרנגולת, שאלה שאין בידי להשיב עליה: יתכן שתפיסת העולם הזו התפתחה מתוך חווייתו של מי שלא זכה להימנות על תלמידי החכמים. יתכן, מאידך גיסא, שתפיסת העולם הקבלית הזו היא שהביאה את ר' העשיל צורף להדיר רגליו מכל אזכור ויחס לעולם התלמוד וההלכה.

⁸⁶ ההערה הבאה לקמן קובעת ברכה לעצמה, אבל לא אמנע מלהזכירה כאן: פתחנו בהפרדה שבין הוי' הוי' וסיימנו בשלימות - כשלא תהיה הפרדה בין משה ומשה. שם הוי' מתכתב באופן ברור עם משה, וזהו דבר שהעשיל צורף עושה במקומות אחרים בכתב היד. כך, למשל, הוא מזכיר באיזהו מקומן את "המזכירים א"ת יהו"ה רעי"א מהימנ"א". האם ניתן לראות בכך אינקרנציה שבתאית של האלהת המשיח (כפי שחשב שמואל פרימו ואחרים)?

⁸⁷ עניני שבתי צבי, עמ' 101.

⁸⁸ דברי רה"צ עצמו על פי עדות חיים מלאך ומשה ב"ר יצחק מליסא (עניני שבתי צבי שם).

כך או כך, ביקשתי - ותקוותי שעלתה בידי - להאיר זווית נוספת בדמותו העלומה של ר' העשיל צורף.

רשימת מקורות

ספרות מקור וכתבי יד:

זוהר גדול, מהדורת קרימונה, קרימונה ש"כ.

כתב יד ספר הצורף, HEB 8° 465

ספרות מחקר:

דב בער מליניץ, שבחי הבעש"ט, מהדורת מונדשיין, ירושלים תשל"ב.

מאיר, יונתן, חסידות מדומה, מוסד ביאליק, ירושלים תשע"ד.

פריימן, אברהם, עניני שבת צבי, מקיצי נרדמים, ברלין תרע"ג.

שלום, גרשם, חלומותיו של ר' מרדכי אשכנזי, שוקן, ירושלים תרח"צ.

שלום, גרשם, שבת צבי, עם עובד, תל אביב תשל"ה.

מאמרים:

ליבס, יהודה, נבואתו של השבתאי רבי השיל צורף מוילנא בכתבי רמ"מ משקלוב תלמיד הגאון מוילנא

ומייסד הישוב האשכנזי בירושלים, בתוך: <https://liebes.huji.ac.il/files/heshil.pdf>

רבינוביץ, זאב, מן הגניזה הסטולינאית, בתוך: ציון (ה), החברה הא"י להיסטוריה, י"ם ת"ש. עמ' 125 - 132.

רבינוביץ, זאב, על "ספר הצורף" לרבי יהושע העשיל צורף, בתוך: ציון (ו), החברה הא"י להיסטוריה, י"ם

תש"א. עמ' 80 - 84.

שלום, גרשם, פרשיות בחקר התנועה השבתאית, בתוך: ציון (ו), החברה הא"י להיסטוריה, ירושלים תש"א.

עמ' 85 - 100.

אחר:

רוזנפלד, מנחם מענדל, עיון בכתבי רבי העשיל צורף, בתוך:

<http://jgbherzog.jgaliciabukovina.net/node/338>

